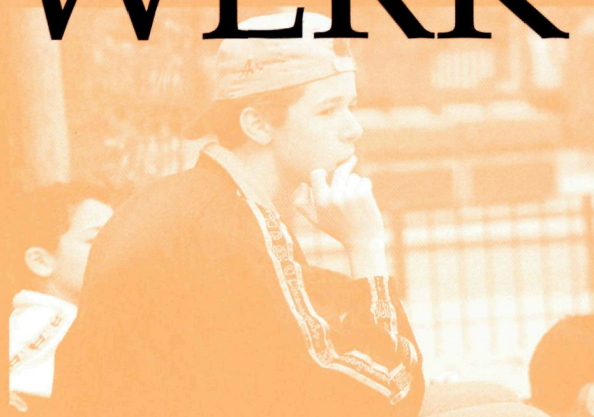

PLEINWERK

WERKT!

Jeugd
&
veiligheid

GROTE STEDENBELEID AMSTERDAM

A black and white photograph of two young children standing on a paved playground. Both children are wearing helmets and roller skates. The child on the left is adjusting their helmet. The child on the right is smiling. In the background, there are trees and a building with windows.

PLEINWERK

WERKT!

COLOFON

"Pleinwerk werkt"
In opdracht van de projectgroep Jeugd en Veiligheid,
grote stedenbeleid Amsterdam

Januari 1999
Marije van Barlingen
Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV
Van Diemenstraat 410-412
1013 CR Amsterdam
Tel: 020 625 7537
Fax: 020 627 4759

Ontwerp: BeeldTaal
Druk: Primavera

Voorwoord

Het jeugd- en jongerenwerk in Amsterdam maakt een voorzichtige revival door. Deze revival wordt onder andere gestimuleerd vanuit de extra middelen in het kader van het Amsterdamse grote stedenbeleid, onderdeel Jeugd en Veiligheid. Onder de vlag van het beleid Jeugd en Veiligheid worden in steeds meer stadsdelen veilige vindplaatsen opgezet, zijn er jeugdtoezichtteams actief, worden mentoraatsprogramma's neergezet en wordt pleinwerk ontwikkeld.

Het betreft hier nieuwe werkvormen die geleidelijk aan een plek veroveren naast het centrumgebonden jongerenwerk, het hulp- en advieswerk, het aanbieden van cursussen en het organiseren van activiteiten. Deze werkvormen zijn nog jong en in ontwikkeling. Het grote stedenbeleid, Jeugd en Veiligheid, is in 1995 voorzichtig gestart met betrokkenen uit de centrale stad en stedelijke partners als politie, Openbaar Ministerie en de Raad voor de Kinderbescherming. In 1996 zijn vervolgens ook de (clusters van) stadsdelen betrokken bij het beleid Jeugd en Veiligheid. De methodiekontwikkeling binnen de bovengenoemde nieuwe werkvormen is nu nog onvoldoende. Het is vooral al werkende een weg ontdekken wat werkt en wat niet werkt - 'good en bad practice ontdekken' - en daarbinnen werken aan methodische versterking van de werkvormen.

Vanuit de projectgroep Jeugd en Veiligheid wordt deze methodische versterking en informatie-uitwisseling daaromtrent bevorderd en gefaciliteerd. Nadat rondom pleinwerk een themabijeenkomst was georganiseerd, werd besloten tot een meer systematische vergelijking van de voorkomende vormen van pleinwerk op de Amsterdamse pleinen. Dit boekje is daarvan het resultaat en biedt een beschrijving van de aanpak zoals die in een zevental stadsdelen is gekozen. Op basis van de beschrijving worden de succesfactoren benoemd en wordt aangegeven wat minimaal nodig is om pleinwerk tot een geslaagde activiteit te maken.

Pleinwerk wordt in dit boekje nadrukkelijk vanuit Jeugd en Veiligheid bekeken: 'Vermindert de overlast, is de sfeer in de buurt verbeterd en voelen zowel jongeren als ouderen zich veiliger?' zijn de meest gestelde vragen omtrent de effecten van pleinwerk.

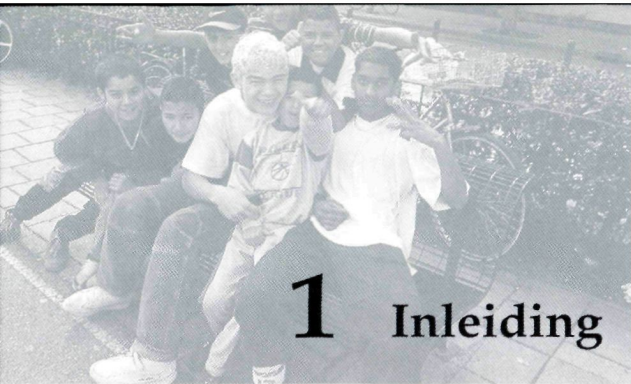
Dat zijn belangrijke effecten. Maar, pleinwerk is om nog een reden belangrijk. Het betekent ook gewoon een uitbreiding van de activiteiten in de stad voor kinderen en jongeren. Pleinwerk draagt op die manier bij aan hun vorming en ontwikkeling en maakt opgroeien in Amsterdam niet alleen veiliger, maar ook leuker.

Namens de projectgroep Jeugd en Veiligheid,

Pierre Mehlkopf

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Selectie van de projecten	1
1.2	Werkwijze	2
1.3	Leeswijzer	2
2	Pleinwerk in Amsterdam	3
2.1	de Baarsjes	3
2.2	Sportwerk Osdorp	5
2.3	Sport- en spelteam Slotervaart/Ov. Veld	6
2.4	Pleinwerk Oost/Watergraafsmeer	7
2.5	Pleinwerk Zuidoost	8
2.6	Pleinwerk Zuid	9
3	Werkt pleinwerk?	11
3.1	Pleinwerk vergeleken	11
3.2	Het succes van pleinwerk	13
3.3	Succesfactoren in pleinwerk	13
3.4	Knelpunten	15
3.5	Conclusie	16
4	Aanbevelingen voor goed pleinwerk	17
4.1	Methoden en aanpak	17
4.2	Organisatie en personeel	18
4.3	Uitvoering en faciliteiten	19
4.4	Samenwerking en afstemming	20
Bijlage I		
	Contactpersonen	21

1 Inleiding

Eind 1995 hebben de gemeente Amsterdam en het Rijk het convenant Grote Stedenbeleid afgesloten. Een belangrijk onderdeel van dit convenant is het beleid Jeugd en Veiligheid. Hiervoor heeft de gemeente met een aantal partners - zoals politie, Openbaar Ministerie en het onderwijs - het programma bestrijding jeugdcriminaliteit 'Binden of Boeien' ontwikkeld. Het 'Binden of Boeien' programma is opgebouwd uit een aantal doelstellingen of thema's die gerealiseerd moeten worden via concrete projecten. Als hoofddoelstelling van het beleid geldt: jongeren zitten op school of zijn aan het werk. Het 'Binden of Boeien' programma is een groei-model: steeds meer partijen doen mee en het programma wordt steeds breder wat betreft aanpak en doelgroepen.

Door de betrokken partners in 'Binden of Boeien' is in dit kader een groot aantal maatregelen getroffen en zijn projecten gestart die aansluiten bij de situatie in de stadsdelen en de activiteiten van stadsdelen en stedelijke partners om de jeugdcriminaliteit aan te pakken. Sommige projecten zijn recent gestart, andere functioneren reeds enkele jaren. De projecten hebben vaak vergelijkbare werkwijzen en leveren een bijdrage aan de oplossing van dezelfde problematiek in verschillende stadsdelen. Daarbij kiest de gemeente ook voor verdieping van het beleid. Daarom organiseert de projectgroep Jeugd en Veiligheid een aantal werkconferenties, waarin met een breed scala aan betrokkenen specifieke onderwerpen worden uitgediept. Een van die onderwerpen is het pleinwerk, wat nu al in de helft van de Amsterdamse stadsdelen wordt uitgevoerd. Hierover is in mei 1998 een themabijeenkomst gehouden.

Op die themabijeenkomst is duidelijk geworden dat pleinwerk een nieuwe vorm van jongerenwerk is in diverse Amsterdamse buurten die vaak van onderaf wordt opgebouwd, waardoor draagvlak ontstaat en de aanpak stapsgewijs wordt uitgebreid en verbeterd. Over het algemeen wordt pleinwerk door de betrokkenen als een succes beschouwd, hoewel er ook knelpunten en valkuilen aan de orde zijn gekomen. In dat kader is tevens vastgesteld dat het zinvol is de diverse vormen van pleinwerk in Amsterdam met elkaar te vergelijken. Op die manier kunnen valkuilen en succesfactoren systematisch in beeld worden gebracht. Dit met het doel om aanbevelingen te bieden voor lopende projecten en nieuw op te zetten activiteiten in de vorm van pleinwerk. In dit kader heeft de projectgroep Jeugd en Veiligheid bureau Van Dijk, Van Soomer en Partners opdracht gegeven zo'n vergelijking uit te voeren en op basis daarvan enkele aanbevelingen voor 'goed' pleinwerk te formuleren. Deze rapportage is het verslag hiervan.

1.1 Selectie van de projecten

In het beleidsprogramma 'Binden of Boeien' 1998 worden, verdeeld over acht clusters, projecten beschreven. Een van die clusters is 'veilige openbare ruimten en andere plekken waarvan jongeren gebruik maken'. Binnen dit cluster zijn verschillende projecten gestart waarbij activiteiten voor en door jeugdigen van 4 tot 22 jaar worden georganiseerd in de openbare ruimte. Er is veel variatie in de opzet van deze projecten; bij een aantal van deze projecten vindt een en ander plaats in samenwerking met bijvoorbeeld jongerenopbouwwerk, politie en buurtbewoners, bij andere is er slechts sprake van overleg met deze instellingen en organisaties.

Het was dan ook noodzakelijk een duidelijke omschrijving van pleinwerk te formuleren, op basis waarvan projecten geselecteerd konden worden.

In dit onderzoek is uitgegaan van de volgende (brede) omschrijving:

Pleinwerk omvat alle activiteiten die - eventueel in samenwerking met andere partners zoals politie en jeugdopbouwwerk - voor en door jeugd van 4 tot 22 jaar worden georganiseerd op vaste plekken in de openbare ruimte, die als doel hebben om de jeugd (zinnig) bezig te houden. Daarnaast is het doel om samen met die jeugd de openbare ruimte veiliger te maken voor jeugd en om marginalisering van jeugd in achterstandssituaties te voorkomen of te verminderen.

In overleg met de gemeente zijn vervolgens uit het programma 'Binden of Boeien' 1998 zeven projecten geselecteerd:

- Bal en Boa de Baarsjes
- Sport- en spelploeg de Baarsjes
- Sportwerk speelterrein L. de Visserplein Osdorp
- Sport- en spelteam Slotervaart/Overtoomse veld
- Pleinwerk Oost/Watergraafsmeer
- Pleinwerk Zuidoost
- Pleinwerk Stadionbuurt

In de loop van het onderzoek bleek de start van het laatste project overigens zo vertraagd te zijn dat het niet zinvol was om dit project in het onderzoek op te nemen. In plaats daarvan is het project 'Geef tieners een eigen plek' in de Hoofddorppleinbuurt beschreven, gezien het feit dat het plan voor het pleinwerk Stadionbuurt op de werkwijze van dit project gebaseerd is.

1.2 Werkwijze

Om een beeld te verkrijgen van het pleinwerk in Amsterdam zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen van zeven pleinwerkprojecten die (gedeeltelijk) met geld uit Jeugd en Veiligheid gefinancierd worden. Bij elk van de zeven projecten is gesproken met de projectleiders; aanvullend daarop is bij drie projecten ook gesproken met pleinwerkers zelf en met enkele jeugdigen die deelnemen aan het pleinwerk. In de gesprekken is ingegaan op de opzet van de projecten, gehanteerde methodieken, de uitvoering, knelpunten, succesfactoren en randvoorwaarden. Daarnaast is schriftelijk materiaal, zoals de oorspronkelijke beschrijving van de projecten in het programma 'Binden of Boeien' en evaluaties bekeken. Op basis van de gesprekken en het schriftelijk materiaal is vervolgens een vergelijking gemaakt tussen de projecten en zijn knelpunten, succesfactoren en gebruikte werkwijzen geïnventariseerd.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de zeven geselecteerde projecten kort beschreven. Op basis van de gevoerde gesprekken wordt ingegaan op de opzet, de organisatie, het doel, de (methodiek)ontwikkeling en de effecten van de projecten. In hoofdstuk 3 worden de projecten vergeleken; verschillen en overeenkomsten in organisatie, doelstellingen en werkwijzen worden beschreven. Vervolgens komen succesfactoren en knelpunten aan bod, waarna een conclusie wordt getrokken met betrekking tot het succes van pleinwerk. Tenslotte worden in hoofdstuk 4 op basis van het voorgaande enkele aanbevelingen voor 'goed' pleinwerk geformuleerd.

2 Pleinwerk in Amsterdam

In dit hoofdstuk worden de zeven geselecteerde projecten kort beschreven aan de hand van projectaanvragen en interviews met sleutelpersonen. Per project wordt achtereenvolgens ingegaan op het doel, de opzet, de effecten en de (methodiek)ontwikkeling van het project.

2.1 de Baarsjes

In het stadsdeel de Baarsjes zijn op dit moment twee pleinwerkprojecten die gefinancierd worden met geld uit Jeugd en Veiligheid. Bal en Boa is een speelgoeduitleenproject voor kinderen van 4 tot 12 jaar en het sport en spelteam organiseert activiteiten voor tieners en jongeren vanaf 12 jaar. Deze beide projecten hebben dezelfde coördinator. Gezien het feit dat de projecten op elkaar aansluiten en gezien het feit dat knelpunten en methodiekontwikkeling vergelijkbaar zijn, worden deze twee projecten in samenhang met elkaar beschreven.

Bal en Boa Baarsjes

Het Bal en Boa project in de Baarsjes is in 1997 opgezet op initiatief van het stadsdeel. Doel van het project is het aanleren van maatschappelijke waarden en normen aan kinderen uit de achterstandswijk Balboaplein. Dit wordt bereikt door het - onder toezicht - bezighouden van kinderen in de buurt. Indirect moet dit leiden tot meer veiligheid in de buurt voor zowel de kinderen zelf als voor oudere buurtbewoners.

Het Bal-boa project is een speelgoeduitleenproject; dat houdt in dat vijf dagen per week - van dinsdag tot en met zaterdag - op het Balboaplein speelgoed wordt uitgeleend uit een container, aan kinderen van 4 tot 12 jaar. Zij kunnen hier onder toezicht van twee medewerkers mee spelen. Hiertoe zijn vier Melkert medewerkers aangesteld die onder leiding staan van een uitvoerend medewerker die zorgt voor sturing en begeleiding. Deze wordt weer aangestuurd door een projectcoördinator van de Stichting Welzijn de Baarsjes.

Naast het bezighouden van de kinderen wordt door de medewerkers getracht om waarden en normen mee te geven door middel van een beloningssysteem. De bedoeling is dat kinderen punten kunnen verdienen door goed gedrag - zoals het helpen van de begeleiders en leuk met elkaar omgaan - en daarmee eerste keuze uit het beschikbare speelgoed krijgen. Dit systeem is nog niet volledig uitgewerkt, maar de principes ervan worden al wel in de praktijk gebracht door slecht gedrag niet te accepteren of honoreren en goed gedrag te prijzen. Daarnaast is er een kindercomité in oprichting dat inspraak zal krijgen in de aanschaf van het speelgoed, het ontwerp van het logo en het vaststellen van de prestaties waarover de deelnemers aan het project een beloning krijgen. Dit comité wordt samengesteld uit leerlingen van twee basisscholen die in de omgeving van het plein zijn gevestigd. Inmiddels is er een medewerker aangesteld bij de Stichting Welzijn om methodieken als het beloningssysteem en jeugdparticipatie verder te ontwikkelen en uit te werken.

De projectcoördinator is enthousiast over de effecten van het project. Het project heeft een 'enorm' bereik: per week nemen ongeveer 240 kinderen deel. Bovendien heeft het project een positieve impact op de kinderen. Door het beloningssysteem krijgen de kinderen positieve

waardering en leren ze dat goed gedrag wordt beloond. De overlast van spelende kinderen is nu geconcentreerd op vaste plekken en vaste tijden. De eerste resultaten van een tevredenheidsonderzoek onder buurtbewoners wijzen erop dat de bewoners optimistisch zijn: ze geven onder andere aan dat de sfeer in de buurt beter is geworden. De kinderen zijn meer aanspreekbaar op hun gedrag, doordat de anonimiteit is doorbroken.

Sport- en spelploeg Baarsjes

De sport- en spelploeg in de Baarsjes is tegelijk met het Bal en Boaproject ontwikkeld. In de projectbeschrijving wordt aangegeven dat - hoewel er al een aanbod wordt gedaan door Sportbuurtwerk en jongerenwerk - met name de leeftijdsgroep boven de 15 jaar onvoldoende bereikt wordt.

Het doel van het project is het bevorderen van de veiligheid binnen de wijken, door vermindering van overlast en vandalisme.

De sport- en spelploeg verzorgt vijf dagen per week na schooltijd activiteiten voor tieners op in totaal vijf verschillende plekken binnen het stadsdeel. Per dag zijn er activiteiten op twee pleinen tegelijk. Vaak wordt er gevoetbald, gebasketbald of bijvoorbeeld getennist. In de sport- en spelploeg zijn zes Melkertmedewerkers werkzaam, verdeeld over drie teams. Deze teams staan onder begeleiding van drie sportmedewerkers met een CIOS opleiding. Dit geheel wordt gecoördineerd door een medewerker van de Stichting Welzijn die zorg draagt voor zaken als roostering en functioneringsgesprekken.

In het kader van het project zijn er contacten met de politie, het jongerenwerk, streetcornerwork en Nieuwe Perspectieven. Pleinwerkers signaleren soms problemen bij of met jongeren en dragen deze 'cases' dan over. Dit is echter geen concrete doelstelling van het project, maar veeleer een neveneffect. Wel is het tekenend voor de gedachtenverschuiving dat lastige jongeren niet meer weggestuurd worden, maar dat getracht wordt erachter te komen wat de oorzaak van het gedrag is en wat eraan gedaan kan worden.

De geïnterviewde sleutelpersoon geeft aan tevreden te zijn over het project. Per dag worden per plein gemiddeld 25 tieners in de leeftijd 12 tot 20 jaar bereikt. Veiligheidsgevoelens van zowel jongeren als bewoners in de buurt zijn toegenomen en medewerkers vinden het fijn om in teamverband de uitdaging aan te gaan.

Ontwikkeling van de projecten

Beide projecten in de Baarsjes zijn in eerste instantie snel en daardoor pragmatisch ontwikkeld. Achteraf geeft de sleutelpersoon aan dat de voorbereidingstijd te kort is geweest, waardoor er geen duidelijk fundament voor de projecten lag. Dit heeft geleid tot verschillende bijstellingen in methodiek en organisatie van de projecten.

In overleg met de jongeren die gebruik maken van sportbuurtwerk en de inloop-activiteiten van het jongerenwerk is invulling gegeven aan de activiteiten. De uitvoering van de activiteiten is strenger en strakker geworden; de nadruk is meer komen te liggen op het aanleren van goed gedrag bij de tieners door strenger te straffen, zelfs eventueel uit te sluiten, en goed gedrag te prijzen, in plaats van het sec aanbieden van vrijetijdsbesteding. Praktisch gezien is de roostering van de activiteiten verschillende malen aangepast, worden er 'slecht-weer-scenario's' ontwikkeld en hebben de medewerkers dezelfde jassen en trainingspakken gekregen om de herkenbaarheid te vergroten.

2.2 Sportwerk Osdorp

Het pleinwerk op het L. de Visserplein in Osdorp is afgeleid van het Duimdropproject in Rotterdam. Het L. de Visserplein is onlangs gerenoveerd tot een groot speelplein, waar door de stichting Impuls een speelgoeduitleen - begeleid door een sportervaringsploeg - is opgezet. Aanleiding hiervoor was de overlast die veroorzaakt werd door de vele spelende kinderen die de buurt rijk is en de aanwezigheid van een groep 'risicojongeren' die zich niet aangesproken voelt door het buurthuisaanbod. Door het project wordt het spelen van de kinderen geconcentreerd op een plek en worden normbesef en sociale vaardigheden versterkt. Doel van het project is overlast en vandalisme te verminderen door toezicht op de groep te versterken en kinderen en jongeren te betrekken bij het beheer van hun eigen speelterrein.

Kinderen kunnen (gratis) lid worden van de speelgoeduitleen en door goed gedrag 'visjes' verdienen. Inmiddels zijn 260 (!) kinderen lid. Met de visjes verdienen de kinderen het recht om langer met speelgoed te spelen. Het idee achter dit systeem is dat kinderen leren dat goed gedrag beloond wordt. De speelgoeduitleen is in principe opgezet voor kinderen van 4 tot ongeveer 12 jaar.

Oudere 'risico'jeugd van 14 tot 18 jaar is apart lid en houdt zich met name bezig met sport, zoals voetbal. De materialen hiervoor kunnen zij overigens wel lenen. Ook worden er voor de oudere jeugd toernooitjes georganiseerd, twee maal per week activiteiten in een grote sport-hal en een maal per maand een thema-avond. Op deze thema-avonden wordt bijvoorbeeld samengewerkt met de Ajax-supporters vereniging, wordt aan inline-skaten gedaan of worden vechtsportdemonstraties gegeven.

Bij mooi weer is de speelgoeduitleen elke dag geopend en zijn er minimaal drie à vier medewerkers aanwezig op het plein om toezicht te houden. Hiervoor zijn acht Melkertmedewerkers aangesteld en een werkbegeleider. Bij slecht weer wordt er uitgeweken naar gymzaaltjes. Deze gymzaaltjes zijn echter overvol, waardoor de groepen deelnemers gesplitst moeten worden. Daarnaast is er een kickboksprogramma opgezet voor drie leeftijdsgroepen: 8 tot 12 jaar, 12 tot 15 jaar en 15 tot 22 jaar.

Het pleinwerk in Osdorp heeft een goed contact met de wijkagent en de buurt conciërge. Als die overlast signaleren op andere plekken dan het L. de Visserplein wordt door het pleinwerk getracht activiteiten op die plekken te organiseren of om de jongeren toe te leiden naar de activiteiten op het plein. Ook is er samenwerking en afstemming met het - net opgestarte - sportbuurtwerk en worden tieners indien mogelijk naar verenigingen en dergelijke toegeleid.

Ontwikkeling van het project

Sport en spel in Osdorp heeft al langer de aandacht van het welzijnswerk. Het pleinwerk op het L. de Visserplein is specifiek opgezet met een subsidie van Jeugd en Veiligheid. De methodiek is overgenomen vanuit Rotterdam en heeft dus nauwelijks wijzigingen ondergaan in de loop van de tijd. Wel zijn criteria voor het verdienen van de 'visjes' aangepast; in eerste instantie zouden kinderen klusjes doen om 'visjes' te verdienen, maar doordat er zoveel kinderen meedoen is dat onmogelijk geworden. Nu kunnen kinderen 'visjes' verdienen door lief te zijn voor elkaar en leuk samen te spelen.

Het streven is om uiteindelijk alle activiteiten in het hele stadsdeel bij elkaar te trekken door de vorming van een jeugd en jongeren team voor heel Osdorp.

2.3 Sport- en spelteam Slotervaart/Overtoomse Veld

Taak van het sport- en spelteam in Slotervaart/Overtoomse Veld is het vindplaatsgericht aanbieden van laagdrempelige activiteiten voor risicjongeren in het stadsdeel. Doel van het project is - naast het aanbieden van activiteiten - om problemen van jongeren tijdig te signaleren, meer meisjes te betrekken, jongeren te laten doorstromen naar verenigingen en overlast in de buurten te verminderen. Aanleiding voor het opstarten van de teams was het feit dat de aanwezige speeltuinen allemaal aan één kant van het stadsdeel liggen, en dat er weinig andere voorzieningen zijn in het stadsdeel. Vanuit buurtbeheer kwam het signaal dat de kinderen en jongeren zich verveelden, en overlast veroorzaakten. Het project is dan ook vanuit de buurtbeheergedachte opgezet: het sociale element, het leren spelen met elkaar en het verminderen van vandalisme en overlast, is belangrijk.

In de zomer worden activiteiten op vaste plekken buiten georganiseerd, in de winter vindt een en ander plaats in gymzalen. De teams stellen per seizoen een zogenaamde horizontale programmering vast; wat inhoudt dat er vaste plekken, vaste tijden en vaste dagen zijn. Vaak bestaat het sporten uit voetbal, maar daarnaast zijn er sinds kort bijvoorbeeld ook op meerdere plekken meidenclubjes opgestart. De jongeren worden niet vantevoren betrokken bij de invulling van de activiteiten, maar ze geven wel aan wat ze willen en op basis daarvan wordt besloten welke activiteiten doorgaan. De meidenclubjes zijn bijvoorbeeld ontstaan vanuit de vraag van de deelnemende meisjes. Ook assisteren de sport- en spelploegen bij activiteiten als de straatspeeldag, buurtfeesten en toernooien.

Hoewel de doelgroep van het project kinderen en jongeren van 4 tot 22 jaar zijn, zijn de meeste deelnemers tussen de 10 en 16 jaar.

Men is vier jaar geleden gestart met één team, inmiddels zijn dat er vier. Deze vier teams zijn werkzaam in vijf wijken. De teams bestaan uit een professionele kracht, aangevuld met ongeveer vijf Melkertmedewerkers per wijk. De professional is daarbij verantwoordelijk voor het aansturen van de uitvoering en het bijwonen van vergaderingen. De professionals worden aangestuurd door twee medewerkers van Impuls. Voor de 'gevoerde' jongeren zijn er inmiddels meer gespecialiseerde mensen aangesteld, zoals professionele voetbaltrainers en CIOS mensen waardoor de activiteiten ook voor die groep jongeren interessant blijven.

Er wordt steeds meer samengewerkt met anderen zoals de wijkagent en buurtbeheer; dit krijgt vorm door bijvoorbeeld zitting te nemen in de buurtteams.

In de projectevaluatie van 1997 wordt aangegeven dat het bereik onder de risicogroep in de buurt (nog) niet zo groot is. Inmiddels worden meer jongeren bereikt, maar een apart aanbod voor oudere risicjongeren is nog niet gerealiseerd.

Ontwikkeling van het project

Het eerste sport- en spelteam is vier jaar geleden opgezet. De jongeren werden en worden bereikt door het verspreiden van flyers en het afdrukken van het programma in de krant en op posters. Daarnaast is er een groot bereik door mond-tot-mond reclame. Nadat het eerste team zich ontwikkeld had, is dit opgesplitst in twee nieuwe teams met enkele ervaren mensen en enkele nieuwe medewerkers. Door dit systeem te hanteren kunnen nieuwe teams steeds profiteren van eerder opgedane ervaring. Er is aangehaakt bij het buurtbeheer, waardoor korte lijnen zijn ontstaan met het stadsdeel, de corporaties, politie, opbouwwerk en bewoners.

2.4 Pleinwerk Oost/Watergraafsmeer

Naar aanleiding van overlast in een voetbalkooi is zes jaar geleden het pleinwerk in de Dapperbuurt in Oost opgezet. Toen (in 1993) zijn twee banenpoolers ingezet om zowel contact te leggen met kinderen, tieners en jongeren die overlast veroorzaken als om de openbare ruimte schoon te houden. Na twee jaar is dit pleinwerk overgezet naar twee andere buurten. Het doel van het pleinwerk is tweeledig: allereerst is het doel overlast en criminaliteit te bestrijden en in tweede instantie om problemen te signaleren en een netwerk hiervoor op te bouwen. Ook zijn de pleinwerkers aanspreekpunt voor de buurt.

In de winter worden in gymzalen, buurthuizen en dergelijke activiteiten zoals zaalvoetbal voor kinderen en jongeren georganiseerd na schooltijd. In de zomer vinden deze activiteiten op drie plekken in het stadsdeel buiten plaats. De pleinwerkers werken in de winter van 10 tot 18 uur, in de zomer van 14 tot 21 uur. In de uren dat er geen pleinwerk is, lopen de pleinwerkers rond in de buurt en houden zij toezicht en spreken kinderen en jongeren die op straat rondhangen aan. Daarnaast worden er ook activiteiten in buurthuizen en op scholen georganiseerd - zo wordt er bijvoorbeeld geassisteerd bij gymlessen - en wordt er soms ondersteund bij het tienerwerk. Met name in de zomer wordt er ook veelvuldig samengewerkt met het sportbuurtwerk. Het rooster van de activiteiten wordt verspreid via folders en de krant; elke dag is er op een andere plek iets te doen.

Inmiddels zijn er zes pleinwerkers werkzaam, verdeeld over de drie buurten. Deze pleinwerkers zijn allen Melkertmedewerkers en worden begeleid door een werkbegeleider met een opleiding op MBO niveau. Deze wordt weer aangestuurd door een projectcoördinator vanuit het opbouwwerk.

De pleinwerkers hebben zitting in de buurtbeheergroep. Dit heeft geleid tot contacten met instellingen en organisaties zoals politie, stichting Welzijn, en corporaties en tot de bereidheid van anderen om mee te doen. In de Dapperbuurt is hier een convenant over afgesloten, om de bereidheid tot samenwerking vast te leggen.

In de praktijk bleek dat met name de signaleringsfunctie van het pleinwerk 'ondergesneeuwd' raakte door de focus op het organiseren van activiteiten. Om dit laatste weer te bevorderen worden er nu regelmatig thema-bijeenkomsten belegd met de pleinwerkers en bijvoorbeeld de wijkagenten. Op deze bijeenkomsten wordt gepraat over de mogelijkheden tot samenwerking en hoe dit in de praktijk vorm kan worden gegeven.

Effect van het pleinwerk is betrokkenheid en motivatie bij de kinderen en jongeren om deel te nemen aan het beheer van hun eigen buurt. Het pleinwerk bereikt dagelijks tussen de 200 en 400 jongeren, afhankelijk van het seizoen. De groep (risico)jongeren boven de 14 jaar bleek echter nauwelijks bereikt te worden met het pleinwerk; daarvoor zijn inmiddels twee professionele jongerenopbouwwerkers aangesteld. Zij leggen contacten met jongeren in de openbare ruimte en op andere vindplaatsen, bemiddelen bij het oplossen van conflicten en treden op als belangenbehartiger van de jongeren.

Ontwikkeling van het project

Toen zes jaar geleden de overlast in de Dapperbuurt werd gesignaleerd, is men begonnen met

het bij elkaar halen van alle betrokkenen. Dit resulteerde in de aanstelling van een stuurgroep, die besloten heeft tot het opzetten van breed pleinwerk.

Inmiddels zijn de buurtbeheertaken van toen losgelaten en is het pleinwerk meer geconcentreerd op het organiseren van activiteiten op onder andere de binnenterreinen, in samenwerking met de corporaties. De verwachting van de projectleiding is dat de jongeren die opgroeien met het pleinwerk een sterkere buurtbinding zullen hebben.

2.5 Pleinwerk Zuidoost

De aanleiding voor het opzetten van pleinwerk in Zuidoost was tweeledig: het buurtwerk was vrijwel weggesaneerd, waardoor er geen gratis activiteiten meer waren en de veiligheid in de buurten werd aandachtspunt van beleid. Bovendien waren er onlangs goede ervaringen opgedaan in winkelcentrum Wisseloord, waar een opbouwwerker werd ingezet om overlast van een groep mannen te verminderen. Hier bleek dat het organiseren van activiteiten een uitstekend middel was om mensen met elkaar kennis te laten maken, en op die manier de veiligheidsgevoelens van bewoners en winkeliers te vergroten. Doel van het pleinwerk nu is dan ook om door toezicht en activiteiten overlast en marginalisering van 'hangende' jongeren terug te dringen en een goed gebruik van de openbare ruimte te stimuleren.

De pleinwerkteams organiseren sport en spel in de (semi)openbare ruimte in de buurten voor jeugd van 4 tot 18 jaar. De nadruk ligt hierbij overigens op de groep jongeren van 12 tot 18 jaar. Het streven is om elke dag na schooltijd en een maal in het weekend activiteiten te organiseren. In de zomer vinden deze activiteiten buiten plaats, in de winter wordt er gebruik gemaakt van gymzalen. Naast het sec organiseren van de activiteiten wordt door de pleinwerkers getracht om kinderen en tieners toe te leiden naar verenigingen en clubs.

De sport- en spelteams worden daarnaast ingezet bij de samenwerking met bewonersgroepen en assisteren bijvoorbeeld bij schoonmaakdagen of toernooien die ontstaan uit particuliere initiatieven.

Inmiddels zijn er drie teams in Zuidoost: twee teams van zes Melkertmedewerkers werkzaam in twee buurten in Zuid-oost: Gaasperdam en de K-buurt en een team als onderdeel van een buurtserviceteam in de H-buurt. Elk van de teams wordt aangestuurd door een 'coach', die motiveert en zorg draagt voor de randvoorwaarden. Een en ander wordt aangestuurd vanuit BZO.

Signalering is geen doel op zich van het pleinwerk in Zuidoost. Toch registreren de pleinwerkers bepaalde problemen wel, die dan worden doorgespeeld aan het stadsdeel, politie of jongerenwerk. Ook wordt er intensief samengewerkt met de scholen in het stadsdeel.

De projectleider is enthousiast over de effecten van het pleinwerk, hoewel deze moeilijk in cijfers uit te drukken zijn. Het bereik van de sport- en spelteams is groot: per dag worden in totaal gemiddeld 130 kinderen en jongeren bereikt. Hiervan is echter geen concrete registratie voorhanden omdat dat in de ogen van de projectleiding in strijd is met de laagdrempeligheid van het project. Inmiddels is ook duidelijk geworden dat er een groep 'oudere' jongeren is die niet bereikt wordt met het pleinwerk. Voor deze groep is een uitbreiding van het reguliere jongerenwerk nodig. Bovendien is er voor deze groep sinds kort een 't tienerprogramma' waar jon-

geren tussen ongeveer 14 en 20 jaar 's avonds samenkomen in een collectieve ruimte om te biljarten, te tafeltennissen of met de computer bezig te zijn.

Ontwikkeling van het project

- Met het pleinwerk in Zuidoost worden drie modellen uitgewerkt:
- een team in een heel groot gebied, ongeveer 30.000 inwoners
- een team in een klein gebied, ongeveer 1500 inwoners
- een geïntegreerd team

Op dit moment is (nog) niet te zeggen welk model het beste uitpakt. Wel is al duidelijk geworden dat een team binnen een heel groot gebied te weinig kan bieden, in Gaasperdam is inmiddels dan ook de samenwerking met Axios gezocht. Het team dat in een klein gebied werkt heeft dientengevolge ook een kleiner bereik, zij hebben echter wel een grote bekendheid met en bij bewoners.

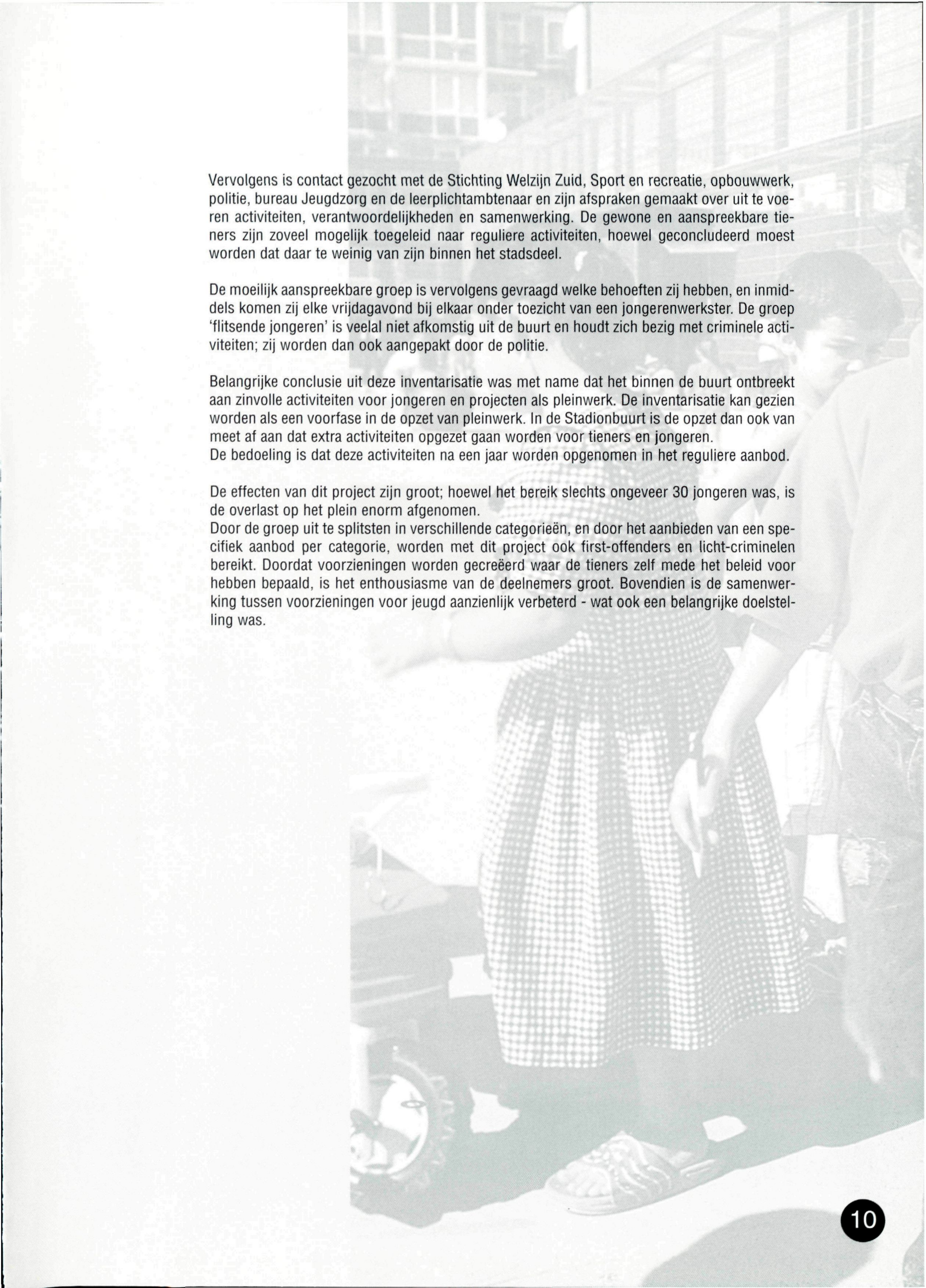
Het pleinwerk in Zuidoost is groots gestart met een toernooi in Ganzenhoef voor kinderen en jongeren die reeds bekend waren bij BZO door andere activiteiten. Met dit toernooi waren prijzen te winnen werden flyers uitgedeeld, met daarop het rooster van activiteiten. Inmiddels is het bereik erg groot en worden flyers en roosters verspreid via scholen, buurthuizen en op straat. Met de start is overigens wel een trend gezet in leeftijd; met name de wat jongere groep tot ongeveer 13 jaar wordt bereikt. Bij aanvang van het project is contact gezocht met bijvoorbeeld de wijkagenten, streetcornerwork en buurtbewoners. Dit heeft geleid tot een groot draagvlak voor pleinwerk binnen de wijken.

2.6 Pleinwerk Zuid

Zoals in de inleiding reeds is aangegeven is het pleinwerk Stadionbuurt nog niet van start gegaan. Het plan dat door het jongerenwerk voor het pleinwerk is opgesteld - in samenspraak met buurtbeheer en stadsdeel - is echter gebaseerd op ervaringen die zijn opgedaan met een soortgelijk project op het Hoofddorpplein. In dit onderzoek wordt dan ook op dat project ingegaan.

Het project op het Hoofddorpplein is in eerste instantie niet benoemd als pleinwerk. Het is dan ook geen project waarbij nieuwe activiteiten voor jongeren worden georganiseerd. Toch kunnen de ervaringen die opgedaan zijn binnen het project van belang zijn voor pleinwerk in het algemeen. Het project op het Hoofddorpplein is gericht op oudere jongeren die ernstige overlast veroorzaakten op het plein. Om deze overlast op te lossen en de jongeren zinvolle vrijetijdsbesteding te bieden, is een jongerenwerker aangesteld die een methodiek voor de bestrijding van de overlast heeft ontwikkeld. Hierbij is men uitgegaan van netwerkvorming en het toeleiden naar, danwel organiseren van, activiteiten.

In eerste instantie heeft de aangestelde projectmedewerkster de groep die overlast veroorzaakte geanalyseerd. Op basis hiervan is een typologie geformuleerd, waarbinnen vier groepen jongeren zijn onderscheiden. Deze groepen zijn te typeren als: gewone tieners, aanspreekbare tieners, moeilijk aanspreekbare hangtienaers/jongeren en 'flitsende jongeren'. Per groep is vervolgens geïnventariseerd wat zij nodig hebben aan activiteiten en eventuele begeleiding.

Vervolgens is contact gezocht met de Stichting Welzijn Zuid, Sport en recreatie, opbouwwerk, politie, bureau Jeugdzorg en de leerplichtambtenaar en zijn afspraken gemaakt over uit te voeren activiteiten, verantwoordelijkheden en samenwerking. De gewone en aanspreekbare tieners zijn zoveel mogelijk toegeleid naar reguliere activiteiten, hoewel geconcludeerd moest worden dat daar te weinig van zijn binnen het stadsdeel.

De moeilijk aanspreekbare groep is vervolgens gevraagd welke behoeften zij hebben, en inmiddels komen zij elke vrijdagavond bij elkaar onder toezicht van een jongerenwerkster. De groep 'flitsende jongeren' is veelal niet afkomstig uit de buurt en houdt zich bezig met criminele activiteiten; zij worden dan ook aangepakt door de politie.

Belangrijke conclusie uit deze inventarisatie was met name dat het binnen de buurt ontbreekt aan zinvolle activiteiten voor jongeren en projecten als pleinwerk. De inventarisatie kan gezien worden als een voorfase in de opzet van pleinwerk. In de Stadionbuurt is de opzet dan ook van meet af aan dat extra activiteiten opgezet gaan worden voor tieners en jongeren. De bedoeling is dat deze activiteiten na een jaar worden opgenomen in het reguliere aanbod.

De effecten van dit project zijn groot; hoewel het bereik slechts ongeveer 30 jongeren was, is de overlast op het plein enorm afgenomen.

Door de groep uit te splitsen in verschillende categorieën, en door het aanbieden van een specifiek aanbod per categorie, worden met dit project ook first-offenders en licht-criminelen bereikt. Doordat voorzieningen worden gecreëerd waar de tieners zelf mede het beleid voor hebben bepaald, is het enthousiasme van de deelnemers groot. Bovendien is de samenwerking tussen voorzieningen voor jeugd aanzienlijk verbeterd - wat ook een belangrijke doelstelling was.

3 Werkt pleinwerk?

Uit de gesprekken die zijn gevoerd met sleutelpersonen is duidelijk geworden dat, hoewel niet concreet meetbaar, het pleinwerk als een succes wordt beschouwd. De overlast van kinderen en jongeren in de buurten is beduidend minder geworden, de veiligheid is voor zowel de kinderen en jongeren als voor oudere buurtbewoners groter geworden en de sfeer op pleinen is verbeterd. Maar het betekent vooral dat er voor Amsterdamse jeugd weer meer activiteiten zijn, die leuk zijn en een alternatief bieden voor bijvoorbeeld rondhangen of thuiszitten.

Maar welke factoren spelen een rol in dit succes? En op welke punten kan het pleinwerk nog verbeterd worden? In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de pleinwerkprojecten in Amsterdam met elkaar vergeleken en wordt op succesfactoren en knelpunten ingegaan. In een afsluitende paragraaf wordt tenslotte antwoord gegeven op de vraag of pleinwerk werkt in Amsterdam.

3.1 Pleinwerk vergeleken

In het voorgaande hoofdstuk is duidelijk geworden dat het pleinwerk in Amsterdam per stadsdeel en per buurt een eigen gezicht heeft. Toch zijn er veel overeenkomsten in aanpak en organisatie van de projecten.

Organisatie

Met uitzondering van het project in Zuid, is de organisatie van activiteiten in alle buurten hetzelfde opgezet: er zijn Melkertmedewerkers in dienst genomen voor het begeleiden en opzetten van de activiteiten, met een werkbegeleider en een projectcoördinator die leiding geeft en aanstuurt. De medewerkers volgen alle een EHBO-cursus en de RSLA-opleiding voor sport- en spelbegeleider. In de meeste gevallen bestaat daarnaast de mogelijkheid voor de medewerkers om andere opleidingen, zoals de MBO-opleiding sociaal-cultureel werk te gaan volgen. Bij een aantal van de projecten hebben de medewerkers taken naast het pleinwerk: ondersteuning bij activiteiten van tiener- en jongerenwerk, toezicht in de buurt en signalering van overlast en andere problemen in de buurt.

Doelstellingen

Het doel van pleinwerk is bij elk van de projecten met name preventief; men bestrijdt overlast en vandalisme door het aanbieden van activiteiten. Uitzondering hierop vormen de pleinwerkprojecten in Oost en Zuid waar de doelstelling ook een vermindering van daadwerkelijke criminaliteit behelst. Met de activiteiten wordt in alle gevallen getracht de deelnemers enige waarden en normen aan te leren en sociale vaardigheden te ontwikkelen. Daarnaast is het type kinderen en jongeren dat wordt bereikt door de projecten, met uitzondering van het project in Zuid, hetzelfde. Veelal gaat het om kinderen tot 12 à 14 jaar, die wel tot de risicogroep behoren, maar die zich (nog) niet bezighouden met criminele activiteiten. De deelnemende kinderen zijn in alle buurten overwegend van etnische afkomst. De groep oudere tieners tussen 14 en 18 jaar wordt in de meeste gevallen maar moeizaam - of niet - bereikt. In Oost en Zuid zijn voor deze groep dan ook professionele jongerenwerkers ingezet. Ondanks beperkingen in

bereik en in netwerk zijn alle sleutelpersonen enthousiast over de projecten: de sfeer in buurten is beter geworden, overlast van kinderen is afgenomen en anonimiteit van zowel kinderen, buurtbewoners als organisaties in de buurt is afgenomen.

Werkwijze

De gehanteerde methodieken lopen in opzet en ontwikkeling uiteen, maar uiteindelijk worden er in de praktijk vergelijkbare werkwijzen voor het bereiken van jeugd en voor de opzet van de activiteiten gehanteerd. Concreet houdt dit in dat er vaste activiteiten op vaste plekken worden georganiseerd, waarbij in de winter wordt uitgeweken naar gymzalen en buurthuizen. Pleinwerkers dragen dezelfde trainingspakken om herkenbaar te zijn, informatie wordt via flyers en kranten verspreid, het pleinwerk is laagdrempelig en gratis en waar mogelijk worden kinderen en tieners toegeleid naar verenigingen of regulier jongerenwerk. Daarnaast wordt in alle projecten door de pleinwerkers contact opgebouwd met de bereikte jongeren, waardoor problemen kunnen worden gesignaleerd. Door het pleinwerk is in elk van de buurten een netwerk ontstaan, wat inhoudt dat er contact is met wijkagenten, jongerenwerk en sportbuurtwerk. De mate van intensiteit van en gebruik van deze netwerken verschilt echter per buurt. De methodische achtergrond van de projecten ligt vaak in het idee dat kinderen worden gestimuleerd door het belonen van goed gedrag in plaats van door het afstraffen van slecht gedrag. Alle sleutelpersonen geven aan dat in de projectopzet en methodiekontwikkeling wordt uitgegaan van het stimuleren van de goede kanten van jongeren, en het tegengaan van 'problematisering' van jongeren in het algemeen.

Verschillen

Meest opvallende verschillen tussen de onderzochte pleinwerkprojecten hangen samen met de netwerkontwikkeling in de buurten en het bereik van oudere 'probleem'jongeren - tieners die overlast veroorzaken en/of zich bezighouden met criminele activiteiten.

Hoewel in elk van de buurten sprake is van het ontstaan van een netwerk, verschilt de grootte van dit netwerk en met name het gebruik van het netwerk aanzienlijk. In elke buurt zijn er contacten met betrokkenen zoals scholen, politie en regulier jongeren- en tienerwerk. Waar men echter in Oost en Zuid bijvoorbeeld tracht om - met name oudere jongeren - toe te leiden naar reguliere activiteiten en/of hulpverlening, worden in andere buurten slechts signalen van de pleinwerkers gemeld. Deze verschillen in het gebruik van het netwerk hangen samen met de sturende instelling - opbouwwerk heeft van oudsher meer ervaring met samenwerking en afstemming met andere (buurt)organisaties en buurtbewoners dan bijvoorbeeld het welzijnswerk - en de aansluiting van het project en/of de sturende instelling bij buurtbeheer. Ook de aanleiding tot het opzetten van het pleinwerk speelt een rol bij het ontstaan van een netwerk: bij het oplossen van een specifieke (overlast)problematiek is de rol van bijvoorbeeld buurtbewoners en politie in de buurt in eerste instantie groter dan wanneer het pleinwerk is opgezet om kinderen in het algemeen bezig te houden.

Tenslotte verschilt ook de samenstelling en het bereik van de doelgroep per project en per buurt. Elk van de projecten bereikt kinderen tot ongeveer 12 jaar; het bereik van de oudere jeugd wisselt echter nogal. Voornaamste oorzaak hiervoor ligt in de gehanteerde aanpak: om oudere jeugd te bereiken is een ander aanbod nodig dan voor kinderen. De oudere jeugd wil graag zelf bepalen wat de activiteiten zijn.

3.2 Het succes van pleinwerk

In de gevoerde gesprekken gaven de sleutelpersonen alle aan dat het pleinwerk in hun ogen een succes is. Overlast en vandalisme in de buurten is verminderd, veel kinderen houden zich nu bezig met zinvolle bezigheden en de sfeer in de buurt is verbeterd. Bijkomend sterk punt is dat met name kinderen van etnische afkomst met de projecten goed worden bereikt.

Pleinwerk betekent een uitbreiding van de activiteiten voor jeugd in Amsterdam en een leuke invulling van de vrije tijd voor jongeren. Bovendien is met het pleinwerk in de vorm waarin het nu plaatsvindt een goede basis gelegd voor uitbreiding naar hulpverlening en doorverwijzing.

Afgezet tegen de doelstellingen zoals die beschreven staan in het programma 'Binden of Boeien' kan echter geconstateerd worden dat zaken als signalering van problemen, vermindering van criminaliteit en actieve netwerkvorming (nog) niet bij alle projecten de prioriteit hebben die het zou moeten hebben. Voornaamste verschillen tussen de pleinwerkprojecten liggen in het bewust vormen én gebruiken van een buurtnetwerk, en daarmee samenhangend het doelgericht doorverwijzen van kinderen en jongeren met problemen. In elk van de projecten worden door de pleinwerkers problemen van jongeren en/of buurtbewoners gesignaleerd; niet bij alle pleinwerkprojecten is echter een duidelijke structuur opgezet waarin deze signalen worden opgepikt door scholen, politie of jongerenwerk en hulpverlening. Mogelijkheden om kinderen en jongeren door te verwijzen of toe te leiden naar andere (reguliere) instellingen en verenigingen zijn dan ook veelal afhankelijk van de contacten die pleinwerkmedewerkers met deze instellingen hebben. Daarnaast is het bereik van oudere jeugd, met name die jeugd die overlast veroorzaakt en/of zich bezighoudt met criminele activiteiten, klein.

Oorzaken hiervoor kunnen gezocht worden in discrepanties in de doelen van de projecten: om een laagdrempelig aanbod van activiteiten creëren, is een vertrouwensband tussen de pleinwerkers en de kinderen nodig. Bovendien moeten de kinderen het leuk vinden om aan het pleinwerk mee te doen. Het signaleren van problemen en het doorverwijzen van kinderen en jongeren naar instanties voor hulpverlening en dergelijke, wordt door de kinderen echter soms als bedreigend ervaren, en is in de praktijk dan ook geen prioriteit voor de pleinwerkers. Geconstateerd kan dan ook worden dat de overdracht van de doelen op beleidsniveau - netwerk opbouwen en doorverwijzen - naar de uitvoering beter ontwikkeld moet worden.

Ook is de doelgroep van het pleinwerk vaak nogal ruim genomen: kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar kunnen niet met elkaar spelen, en er moet dan ook onderscheid worden gemaakt. In veel gevallen wordt hierbij gekozen voor de 'gemakkelijke' groep tot 12 jaar. Dit hangt ook samen met het niveau en de capaciteiten van de medewerkers: dit zijn geen professionele jongerenwerkers en het bereiken van oudere probleemjeugd is dan ook moeilijk voor hen.

3.3 Succesfactoren in pleinwerk

Succesfactoren die zijn genoemd door sleutelpersonen hebben betrekking op verschillende aspecten van het pleinwerk: zo zijn er succesfactoren in de aanpak zelf, factoren die van belang zijn voor een geslaagde uitvoering van pleinwerk, factoren die betrekking hebben op personeel en organisatie en factoren die samenhangen met het ontwikkelen van netwerken.

Aanpak

Als belangrijkste succesfactor van de aanpak wordt de relatie tussen de medewerkers en de jeugd genoemd; deze relatie is hecht waardoor kinderen niet meer anoniem zijn en dus meer aanspreekbaar. Daarnaast wordt aangegeven dat pleinwerk flexibel is en kan inspelen op de vraag en behoefte van de jeugd. Bovendien is pleinwerk laagdrempelig en gratis en bereikt daardoor juist (etnische) kinderen en jongeren die niet van een club lid kunnen of willen worden. De kinderen leren door het deelnemen aan de activiteiten sociale vaardigheden, normen en waarden aan en er wordt een positieve houding tegenover kinderen en jongeren aangenomen. Door de jeugd te stimuleren en bezig te houden, worden overlast, vandalisme en het afglijden van risicojongeren naar de criminaliteit voorkomen. Kortom: pleinwerk heeft een lacune in het reguliere aanbod opgevuld.

Personeel en organisatie

De opzet van het pleinwerk in teams met Melkertmedewerkers en een werkbegeleider wordt door de sleutelpersonen als een belangrijke succesfactor gezien. Naast het bereiken van kinderen en jongeren met zinvolle activiteiten, biedt het pleinwerk in deze opzet immers werkgelegenheid aan langdurig werkloze mensen.

Bovendien zijn de meeste van deze 'Melkertmedewerkers' van etnische afkomst en vervullen dan ook een voorbeeldfunctie voor de kinderen. Door te werken in teams met een begeleider worden de medewerkers professioneel ondersteund en krijgen zij de kans om te groeien in het werkproces.

Organisatorisch is het onderbrengen van het pleinwerk bij welzijnsinstellingen of het opbouwwerk op stadsdeelniveau een factor voor succes. Deze instellingen hebben over het algemeen een goed zicht op wat er speelt in een buurt en kunnen gebruik maken van reeds bestaande contacten op buurt- en/of stadsdeelniveau.

Uitvoering

Gevraagd naar sterke punten in de uitvoering en werkwijze werd door de sleutelpersonen aangegeven dat activiteiten regelmatig en op vaste plekken en tijden plaatshebben, waardoor de kinderen weten waar ze aan toe zijn.

De medewerkers zijn herkenbaar doordat ze dezelfde kleding dragen, activiteiten worden aangepast aan de beschikbare buiten- of binnen ruimte en roosters e.d. worden breed verspreid met flyers en in kranten. Ook het gebruik van goede en leuke materialen werd veelvuldig genoemd als succesfactor in de uitvoering: zonder goede materialen komen de kinderen niet spelen of sporten.

Samenwerking en netwerken

Hoewel er niet in alle buurten een structureel netwerk rond pleinwerk is opgezet, noemen de respondenten het contact met andere instellingen, scholen, politie en bewonersorganisaties een succesfactor in pleinwerk. De indruk bestaat dat de tolerantie van buurtbewoners ten aanzien van spelende kinderen groter is geworden en dat signalen van problemen - via het pleinwerk - vaker worden gemeld aan scholen en/of politie.

3.4 Knelpunten

Ondanks het feit dat de sleutelpersonen zelf het pleinwerk als een succes beschouwen, werden er in de gesprekken enkele tientallen grote en kleine knelpunten genoemd. Deze knelpunten hangen veelal samen met praktische zaken als personeel, faciliteiten en financiën en samenwerking, maar ook meer algemene knelpunten van methodische aard werden genoemd.

Personeel

De inzet van Melkertmedewerkers bij het pleinwerk levert bij elk project op bepaalde aspecten knelpunten op. Zo werd verschillende malen aangegeven dat Melkertmedewerkers maar matig betaald worden, terwijl ze verantwoordelijk werk doen. Bovendien ontvangen de medewerkers geen onregelmatigheidstoeslag, terwijl kinderen van etnische afkomst vaak veel later opblijven dan Nederlandse kinderen en het pleinwerk dan ook meer 's avonds zou moeten plaatsvinden. Mede daardoor is het vaak erg moeilijk om medewerkers voldoende te blijven motiveren. Demotiverend is daarnaast dat de toekomstperspectieven voor medewerkers over het algemeen matig zijn; er zijn weinig kansen om door te stromen naar reguliere banen, wat aanleiding kan zijn voor een 'burn-out' van de medewerkers.

Bovendien zijn de medewerkers lange tijd afwezig geweest uit het arbeidsproces. De medewerkers moeten dan ook opnieuw een arbeidsritme aanleren en hebben intensieve begeleiding nodig.

Faciliteiten en financiën

De kwaliteit van de faciliteiten voor pleinwerk verschilt nogal per buurt. De beschikbare buitenruimte is niet altijd geschikt voor pleinwerk, mede doordat deze soms slecht is onderhouden en/of gevaarlijk voor kinderen. Daarnaast is in verschillende buurten de binnenruimte om met slecht weer iets te doen moeilijk te vinden en duur. Materialen zoals sportartikelen en speelgoed moeten regelmatig vervangen of aangevuld worden om het leuk te houden voor de kinderen.

Het succes van het pleinwerk is tegelijkertijd een valkuil: er is steeds meer personeel en materiaal nodig om aan de vraag te kunnen voldoen, terwijl er vaak te weinig geld is om echt goede materialen te kunnen aanschaffen of meer mensen in te zetten. Als de Melkertregeling of subsidie uit Binden of Boeien ophoudt, kan pleinwerk volgens de sleutelpersonen waarschijnlijk niet voortgezet worden.

Samenwerking

De kwaliteit van de samenwerking binnen de buurten hangt voor een groot deel samen met de ontwikkeling van netwerken door het pleinwerk. Pleinwerkers geven aan dat deze ontwikkeling niet altijd even goed is, waardoor het onduidelijk is waar signalen die pleinwerkers opvangen kunnen worden gemeld en wat er met die signalen wordt gedaan. Daarbij speelt mee dat het draagvlak per organisatie en instelling in de buurt wisselt. Het komt voor dat instellingen en organisaties de concurrentie aangaan met pleinwerk in plaats van afstemming en samenwerking te zoeken. De mogelijkheden om deze zaken af te dwingen zijn echter klein; een centrale regie vanuit bijvoorbeeld het stadsdeel is dan ook gewenst.

Methodiek

In het begin van dit hoofdstuk is reeds geconstateerd dat het pleinwerk in praktische zin een

succes is, maar dat met de gehanteerde aanpak zaken als signalering, netwerkvorming en hulpverlening enigszins verwaarloosd worden. Er is vaak nauwelijks sprake van een bewuste methodiek voor deze aspecten van het pleinwerk. Op beleidsniveau wordt aan deze aspecten overigens over het algemeen wel aandacht besteed; de overdracht naar de praktijk laat echter te wensen over. Ook wordt door het sec aanbieden van (sport)activiteiten de oudere jeugd moeilijk bereikt, waardoor er groepen op straat blijven hangen die overlast veroorzaken. De indruk bestaat overigens dat de houding van het pleinwerk hierbij passief te noemen is; er wordt van uitgegaan dat andere organisaties deze problematiek (moeten) oppakken. Tekenend hiervoor is de uitspraak dat door het succes de verwachtingen niet te hoog gespannen moeten worden; pleinwerk draait - volgens de sleutelfiguren - in essentie toch om activiteiten, en men gaat ervan uit dat niet alle problemen ermee opgelost kunnen worden.

Tenslotte is een knelpunt dat er weinig aandacht is voor evaluatie van de methodiek en resultaatmeting. De genoemde effecten kunnen dan ook niet of nauwelijks gestaafd worden met cijfers en/of onderzoek onder jongeren en andere buurtbewoners.

3.5 Conclusie

Op de vraag of pleinwerk werkt is geen eenduidig antwoord te geven. De activiteiten op de pleinen en in gymzalen zijn een succes. Er worden veel kinderen - van etnische afkomst - mee bereikt en de preventieve werking van het pleinwerk lijkt groot. Overlast en vandalisme van - met name - spelende kinderen is afgenomen en de anonimiteit van de kinderen is opgeheven, waardoor zowel kinderen als ouders meer direct kunnen worden aangesproken op gedrag. Bovendien is pleinwerk leuk. Pleinwerk kan echter nog veel meer zijn dan alleen een preventieproject voor (risico)kinderen. Signalering, doorverwijzing en met name netwerkvorming zouden een grote meerwaarde kunnen geven aan het pleinwerk. Door de ontwikkeling van een buurtnetwerk en de inzet van dit netwerk als instrument binnen pleinwerk kan bereikt worden dat kinderen en jongeren worden toegeleid naar reguliere activiteiten in buurthuizen, jongerencentra en sporthallen. Daarnaast kan een link gelegd worden naar jeugdhulpverlening en het integraal veiligheidsbeleid van de stadsdelen. Binnen een netwerk kan bovendien ook een aanbod worden ontwikkeld voor oudere jeugd, die nu vaak niet bereikt wordt. Het is overigens de vraag of het pleinwerk zelf activiteiten voor deze groep moet gaan opzetten: een aanpak waarin het pleinwerk een actieve rol speelt bij het signaleren van de groepen en het toeleiden naar tienerwerk of projecten als 'Veilige Vindplaats' zodat deze jongeren zelf activiteiten kunnen ontwikkelen onder begeleiding van een professionele jongerenwerker is in deze gevallen echter wel op zijn plaats. Ook hier zou dus weer het netwerk kunnen worden ingezet als instrument om signalen door te geven, jongeren te bereiken en toe te leiden naar zinvolle activiteiten.

4 Aanbevelingen voor goed pleinwerk

Uit voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat bij het pleinwerk een aantal algemene factoren zijn te benoemen die een rol spelen in het succes van de projecten. Zo is gebleken dat de inzet en kwaliteit van de pleinwerkers essentieel is, evenals het beschikbaar zijn van zowel buiten- als binnenruimte en samenwerking en afstemming met andere partners binnen de wijk.

In dit hoofdstuk worden - op basis van de gevoerde gesprekken en de vergelijking tussen de projecten - een aantal aanbevelingen geformuleerd voor het effectief ontwikkelen, opzetten en uitvoeren van pleinwerk. Deze aanbevelingen hebben betrekking op vier aspecten van pleinwerk: methoden en aanpak, organisatie en personeel, uitvoering en faciliteiten, en samenwerking met andere partners.

4.1 Methodes en aanpak

Maak een goede probleemanalyse

Pleinwerk wordt over het algemeen opgezet om overlast en vandalisme in de buurt te bestrijden en om 'hang'jongeren zinvolle activiteiten aan te bieden. Om effectief pleinwerk te kunnen opzetten is het voor de start van het pleinwerk belangrijk te analyseren welke jongeren overlast veroorzaken, waarom zij dat doen en welke voorzieningen er voor deze jongeren reeds zijn - en waarom ze daar geen gebruik van maken. Op basis hiervan kan dan een plan van aanpak worden opgesteld.

Bedenk wat je wilt bereiken met het pleinwerk en maak een plan van aanpak

Op basis van een probleemanalyse moeten het stadsdeel en de sturende instelling bedenken of er sec activiteiten geboden worden of dat er ook doelstellingen als het aanleren van sociale vaardigheden aan jeugd, meer betrokkenheid in de buurt en toeleiden van jeugd met problemen naar jongerenwerk of jeugdhulpverlening moeten worden bereikt. Vervolgens is het essentieel om te bedenken hoe men dat wil bereiken en welke partners men daarbij nodig heeft. Hoe ambitieuzer de doelstelling, hoe meer partners betrokken zullen moeten worden.

Speel met de invulling van activiteiten in op de vraag van de kinderen en tieners en hou het laagdrempelig

Zorg dat de activiteiten leuk zijn voor de jeugd. Speel in op hun vraag. Activiteiten die niet gewaardeerd worden, trekken ook geen deelnemers. Dat wil overigens niet zeggen dat er niet geëxperimenteerd kan worden met minder gebruikelijke activiteiten.

Hou daarnaast de activiteiten laagdrempelig en gratis. Veel jongeren uit de buurten waar pleinwerk is, komen uit zogenaamde 'minima'gezinnen, waar geen geld is om lid te worden van een club. Indien er jongeren zijn die uitblinken in bepaalde sporten, kan alsnog getracht worden deze onder te brengen bij verenigingen of clubs.

Concentreer de activiteiten op jongeren die mee willen doen en ontwikkel andere mogelijkheden voor de 'moeilijke' groepen

Pleinwerk is preventief. Realiseer je dat er altijd groepen blijven die niet mee willen doen en die overlast blijven veroorzaken. Zorg dat er ook voor deze groepen een 'probleemhouder' is die zich verantwoordelijk voelt zoals politie en/of streetcornerwork. Creëer binnen het netwerk mogelijkheden om deze groepen toe te leiden naar activiteiten die voor hen wel interessant zijn. Ga er niet van uit dat andere instellingen en/of organisaties uit zichzelf deze groepen benaderen! Concentreer je met de eigen activiteiten op de groep jongeren die (nog) bereikbaar zijn, en tracht deze te binden aan de buurt en aan het pleinwerk.

Houd het leuk voor deelnemers

Focus op de positieve kanten van de jongeren en zorg dat deelnemers het leuk (blijven) vinden aan het pleinwerk mee te doen. Leg derhalve in de ogen van de jeugd niet te veel nadruk op het bestrijden van overlast, het signaleren van problemen en het opvoeden. Hiermee kun je immers deelnemers afschrikken, waardoor leegloop kan ontstaan.

Ontwikkel een (buurt)netwerk en maak pleinwerk daarmee méér dan alleen activiteiten

Hoewel het nut van het zinvol bezighouden van jeugd onomstreden is, kan pleinwerk meer betekenen dan dat. Door de ontwikkeling van een goed functionerend buurtnetwerk, worden mogelijkheden gecreëerd om ook specifieke problemen van en met jeugd aan te pakken. Het is aan te raden om met de belangrijkste partners in het netwerk - bijvoorbeeld scholen, politie, buurtbewoners, jeugdhulpverlening, jongerenwerk en streetcornerwork - structureel en regelmatig overleg te voeren. Hierbij is het aan te bevelen om zowel een netwerk op beleidsniveau als een netwerk op uitvoerend niveau op te zetten. De overleggen op beleidsniveau zouden een maal per maand plaats kunnen hebben waarbij afspraken kunnen worden gemaakt over de wijze van reageren op signalen van overlast, plannen worden gemaakt voor 'moeilijke' groepen die niet meedoen aan het pleinwerk en afspraken worden gemaakt over faciliteiten en organisatie. In het uitvoerend netwerk - wat vaker zou moeten plaatshebben - kan op problemen met of van individuele jongeren worden ingegaan en kunnen concrete werkafspraken met bijvoorbeeld politie, sportbuurtwerk en jongerenwerk worden gemaakt. Pleinwerkers zien en horen veel in buurten en zijn vaak algemeen bekend bij bewoners en kinderen; maak hen dan ook aanspreekpunt voor deze groepen.

Evalueer methodieken en aanpak

Pleinwerk is in de ogen van de respondenten een succes. De effecten die genoemd worden zijn echter niet of nauwelijks te staven in cijfers en/of onderzoek onder betrokkenen. Het is echter essentieel om te weten of de gehanteerde methodiek resultaat oplevert, en welke aspecten van de aanpak daarbij een rol spelen. Formuleer daartoe in het plan van aanpak duidelijke criteria voor het succes van het project en leg vast hoe en wanneer deze gemeten moeten worden.

4.2 Organisatie en personeel

Medewerkers zijn de kurk waarop het pleinwerk drijft.

Zorg daarom voor goede begeleiding en motivatie

Medewerkers zijn de sleutel tot het succes van het pleinwerk. In veel gevallen gaat het hierbij

om Melkertmedewerkers. Deze mensen hebben over het algemeen lange tijd niet gewerkt. Bovendien worden deze medewerkers minimaal betaald. Om de motivatie van de pleinwerkers vast te houden is het dan ook essentieel dat er goede begeleiding is, zowel op de werkvloer als daarbuiten. Tracht problemen op te lossen door bijvoorbeeld contact te zoeken met de sociale dienst en door schuldsanering te organiseren. Zorg er bovendien voor dat de begeleider of projectleider zorg draagt voor de randvoorwaarden, vergaderingen, roostering en dergelijke, zodat de pleinwerkers zich kunnen concentreren op hun taak. De projectleider moet daarnaast zorg dragen voor het overbrengen van de doelen op beleidsniveau aan de uitvoerders.

Creëer mogelijkheden tot doorstroom voor medewerkers

Inmiddels zijn er zoveel medewerkers in een Melkertconstructie werkzaam binnen het pleinwerk, dat doorstroommogelijkheden steeds beperkter worden. Het is zinvol om hierover afspraken te maken met het stadsdeel en met andere partners binnen het ontwikkelde netwerk. Creëer op die manier mogelijkheden tot doorstroom van medewerkers naar andere instellingen en organisaties in de buurt. De centrale stad kan hierbij wellicht ook een rol spelen door stadsbreed mogelijkheden te creëren en overzicht te houden op beschikbare vacatures.

Neem medewerkers in dienst die een voorbeeldfunctie kunnen vervullen

In het vorige hoofdstuk is kort aan de orde geweest dat pleinwerkers een voorbeeldfunctie vervullen voor deelnemende jeugd. Dit wordt bereikt door medewerkers uit de buurt aan te trekken van verschillende etnische afkomst. Daarnaast is het aan te bevelen als medewerkers zelf goed kunnen sporten, en uiteraard goed met jongeren kunnen omgaan. Kortom: de jeugd moeten zich kunnen identificeren met de pleinwerkers. Een vertrouwensband tussen pleinwerkers en jongeren kan dan makkelijker worden opgebouwd én jongeren zien dat verschillende nationaliteiten goed met elkaar om kunnen gaan.

Regie

Er moet gereageerd worden op signalen die pleinwerkers afgeven, waarvoor een uitgebreid en goed functionerend netwerk nodig is. Daarbij kan centrale regie vanuit bijvoorbeeld het stadsdeel essentieel zijn om samenwerking en afstemming af te dwingen. Dit moet volgens een van de sleutelpersonen overigens wel een 'buitenstaander' zijn om met de conflicterende belangen van instellingen en organisaties in de buurt te kunnen omgaan.

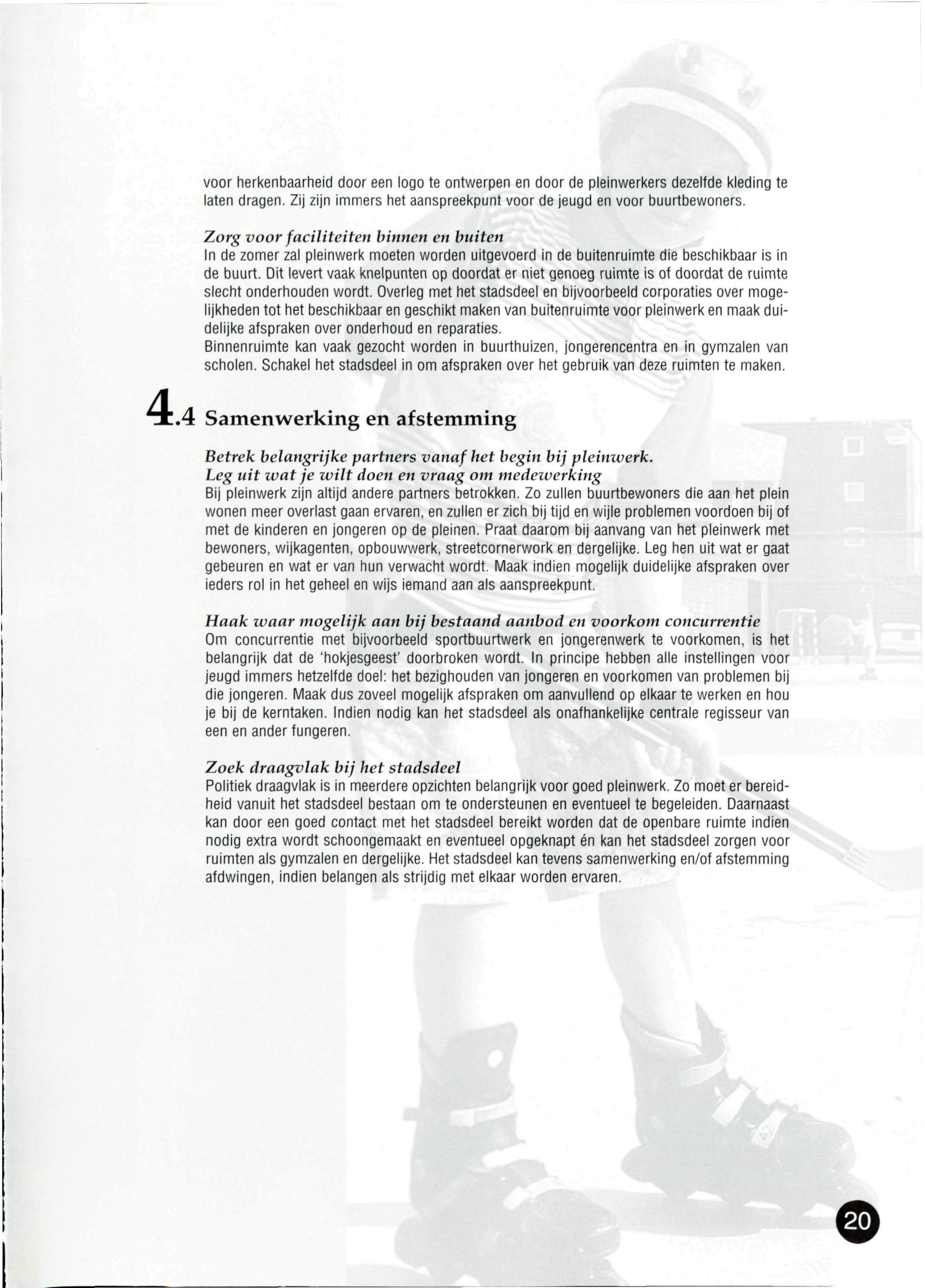
4.3 Uitvoering en faciliteiten

Zorg dat activiteiten op vaste plekken en op vaste tijden plaatsvinden en dat de jeugd daarvan op de hoogte is

Maak bij aanvang van een seizoen een rooster met activiteiten per dag en per plein en zorg daarnaast voor een 'slecht-weer-scenario'. Hoewel beschikbare ruimte een belangrijk knelpunt is, is binnenruimte wél essentieel. Schakel eventueel het stadsdeel in om gymzalen en buurthuizen beschikbaar te maken. Verspreid flyers, maak posters en plaats het rooster in wijkbladen en dergelijke. Zorg dat de jongeren er van op aan kunnen dat de pleinwerkers er zijn op de aangegeven tijdstippen.

Zorg voor goede materialen en herkenbaarheid

Jongeren zijn kritisch. Zorg daarom voor goede materialen en 'stoere' spullen. Zorg tevens

voor herkenbaarheid door een logo te ontwerpen en door de pleinwerkers dezelfde kleding te laten dragen. Zij zijn immers het aanspreekpunt voor de jeugd en voor buurtbewoners.

Zorg voor faciliteiten binnen en buiten

In de zomer zal pleinwerk moeten worden uitgevoerd in de buitenruimte die beschikbaar is in de buurt. Dit levert vaak knelpunten op doordat er niet genoeg ruimte is of doordat de ruimte slecht onderhouden wordt. Overleg met het stadsdeel en bijvoorbeeld corporaties over mogelijkheden tot het beschikbaar en geschikt maken van buitenruimte voor pleinwerk en maak duidelijke afspraken over onderhoud en reparaties.

Binnenruimte kan vaak gezocht worden in buurthuizen, jongerencentra en in gymzalen van scholen. Schakel het stadsdeel in om afspraken over het gebruik van deze ruimten te maken.

4.4 Samenwerking en afstemming

Betrek belangrijke partners vanaf het begin bij pleinwerk.

Leg uit wat je wilt doen en vraag om medewerking

Bij pleinwerk zijn altijd andere partners betrokken. Zo zullen buurtbewoners die aan het plein wonen meer overlast gaan ervaren, en zullen er zich bij tijd en wijle problemen voordoen bij of met de kinderen en jongeren op de pleinen. Praat daarom bij aanvang van het pleinwerk met bewoners, wijkagenten, opbouwwerk, streetcornerwerk en dergelijke. Leg hen uit wat er gaat gebeuren en wat er van hun verwacht wordt. Maak indien mogelijk duidelijke afspraken over ieders rol in het geheel en wijs iemand aan als aanspreekpunt.

Haak waar mogelijk aan bij bestaand aanbod en voorkom concurrentie

Om concurrentie met bijvoorbeeld sportbuurtwerk en jongerenwerk te voorkomen, is het belangrijk dat de 'hokjesgeest' doorbroken wordt. In principe hebben alle instellingen voor jeugd immers hetzelfde doel: het bezighouden van jongeren en voorkomen van problemen bij die jongeren. Maak dus zoveel mogelijk afspraken om aanvullend op elkaar te werken en hou je bij de kerntaken. Indien nodig kan het stadsdeel als onafhankelijke centrale regisseur van een en ander fungeren.

Zoek draagvlak bij het stadsdeel

Politiek draagvlak is in meerdere opzichten belangrijk voor goed pleinwerk. Zo moet er bereidheid vanuit het stadsdeel bestaan om te ondersteunen en eventueel te begeleiden. Daarnaast kan door een goed contact met het stadsdeel bereikt worden dat de openbare ruimte indien nodig extra wordt schoongemaakt en eventueel opgeknapt én kan het stadsdeel zorgen voor ruimten als gymzalen en dergelijke. Het stadsdeel kan tevens samenwerking en/of afstemming afdwingen, indien belangen als strijdig met elkaar worden ervaren.

Bijlage 1

Contactpersonen

de Baarsjes

Karin van Huis
stadsdeel de Baarsjes
020 5892534

Rob Aling
stichting Welzijn de Baarsjes
020 5893333

Osdorp

Hetty Politiek
stadsdeel Osdorp
020 5180754

Niels Laffra
stichting Impuls
020 6192699

Slotervaart/Overtoomse Veld

Ellen Beuling/ Jeroen Wilmink
stichting Impuls
020 6158194

Oost/Watergraafsmeer

Anneke van Koert
MDSO
020 6652859

Mohammed Fedali
MDSO
020 6940300

Zuidoost

Jaap Verhoog
BZO
020 4950600

Gelske Martens
BZO
020 6980880

Zuid

Emma Beaujon
stichting Welzijn Zuid
020 6760601

Mariette Smits
stichting Welzijn Zuid
020 6796493